

УДК 341.4: 343.5
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.3.9>

Т. В. Сергєєва

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності
Навчально-наукового інституту права
Міжрегіональної Академії управління персоналом

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ МІЖНАРОДНИХ УГОД ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИКІВ У ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню імплементації положень міжнародних угод щодо протидії незаконному обігу наркотиків у законодавство України. Незаконний обіг наркотиків – це досить багатогранне явище, яке в останні десятиліття набирає швидшого поширення в суспільстві й молоді зокрема. Масштаби незаконного обігу й розповсюдження наркотичних засобів, так само як і немедичного вживання наркотиків та інших психотропних речовин, важко переоцінити. З кожним роком вони зростають і досягають ступенів серйозної загрози здоров'ю та стабільності кожного народу й нації, а також соціальної, політичної і економічної безпеці кожної держави, зокрема й України. Зазначено, що Україна є учасницею всіх міжнародних договорів щодо боротьби з наркотиками, визначених міжнародною спільнотою як основоположні, й відповідає усім взятим на себе міжнародним зобов'язанням. Акцентовано увагу на масштабах незаконного обігу й розповсюдження наркотичних засобів, так само як і немедичного вживання наркотиків та інших психотропних речовин. Зауважено на тому, що Україна розробила й прийняла всеосяжне законодавство щодо контролю над наркотиками, а згодом ухвалила низку нормативно-правових актів для запровадження системи контролю над наркотиками. Зазначено, що один із найтісніших видів співробітництва між Україною та Європейським Союзом прослідковується в рамках проекту BUMAD. Встановлено, що в рамках цієї програми було реалізовано декілька повноцінних проєктів. Підкреслено, що Національна стратегія щодо наркотиків до 2020 року покликана гуманізувати антинаркотичне законодавство, зосередитися більше на лікуванні, а не на покаранні споживачів і простити життя медикам, які мають справу з наркотичними речовинами. Зроблено акцент на комплексному вдосконаленні норм законодавства щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, їх аналогів і зловживанню ними. Наголошено на нормативній недосконалості статей Кримінального кодексу України й Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». Окремо досліджено питання впровадження електронних рецептів.

Ключові слова: незаконний обіг, наркотичні засоби, Європейський Союз, кримінальний кодекс, законодавство України.

Постановка проблеми. Незаконний обіг в останні десятиліття набирає ще швидшого поширення в суспільстві й молоді зокрема. Масштаби незаконного обігу й розповсюдження наркотичних засобів, так само як і немедичного вживання наркотиків та інших психотропних речовин, важко переоцінити. З кожним роком вони зростають і досягають ступенів серйозної загрози здоров'ю та стабільності кожного народу й нації, а також

соціальної, політичної та економічної безпеки кожної держави, зокрема й України.

Україна є активним учасником міжнародної співпраці з різноманітними організаціями щодо протидії незаконному обігу наркотиків, і треба зазначити, що, з огляду на різке загострення в Україні ситуації з наркоманією, для нашої держави життєво важливе продовження процесу налагодження зв'язків і включення в діяльність тих міжнародних інституцій, які займаються проблемами боротьби з наркоманією та незаконним обігом наркотиків. Така

позиція нашої держави допоможе ефективніше застосовувати позитивний досвід інших країн, яким довелось боротись із проблемою наркоманії раніше за нас.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема боротьби з незаконним обігом наркотиків вже багато років не припиняє хвилювати світ. Цього питання торкається не мала кількість науковців, які, досліджуючи його, намагаються знайти причини й способи подолання такого шкідливого явища, як наркодіяльність, за якою слідує руйнування націй. Цій сфері присвячена досить велика низка наукових досліджень, зокрема це праці С. Горькавого, О. Дудорова, А. Музики, А. Гурова, Г. Вітткемпера, Л. Галенської, Є. Бабаяна, У. Зібера, І. Карпеца, М. Леві, К. Мюллера, А. Наумова, В. Овчинського, П. Бернасконі, М. Піта, О. Светлова, Т. Щербатенка, В. Панова, І. Лукашука й інших. Недарма така тема роками залишається актуальною.

Мета статті – аналіз положень міжнародних угод щодо протидії незаконному обігу наркотиків та імплементація норм у законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Україна є учасницею всіх міжнародних договорів щодо боротьби з наркотиками, визначених міжнародною спільнотою як основоположні, й відповідає всім взятим на себе міжнародним зобов'язанням, що впливають із Конвенції про наркотичні засоби 1961 року, Конвенції про психотропні речовини 1971 року й Конвенції проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року.

У 1995 році Україна розробила й прийняла всеосяжне законодавство щодо контролю над наркотиками, а згодом ухвалила низку нормативно-правових актів для запровадження системи контролю над наркотиками. 12 грудня 2000 року Україна також стала підписантом Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, а 11 грудня 2003 року – Конвенції ООН щодо протидії корупції. Україна також є членом Комісії ООН із наркотичних засобів і Комісії ООН із питань запобігання злочинності й кримінальної юстиції.

Україна повністю підтримує положення Політичної декларації та Плану дій щодо міжнародного співробітництва, спрямова-

них на створення інтегрованої та збалансованої стратегії протидії світовій проблемі наркоманії, прийнятих у рамках п'ятдесят другої сесії Комісії з наркотичних речовин, що відбулася 11–12 березня 2009 року. У рамках 55-ї сесії Комісії з наркотичних речовин у березні 2012 року делегація України висунула ініціативу щодо сприяння програмам, спрямованим на лікування, реабілітацію та соціальну реінтеграцію осіб, залежних від наркотиків, звільнених від тюремного ув'язнення. Комісія одногосно прийняла проект резолюції, поданий Україною, і тепер ця ініціатива спільно фінансується делегаціями країн-членів Європейського Союзу, а також США, Російської Федерації та інших країн.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій забезпечує постійний обмін статистичною та аналітичною інформацією з Управлінням ООН із наркотиків і злочинності, Міжнародним комітетом із контролю за наркотиками, Європейським моніторинговим центром із наркотиків і наркотичної залежності й групою Помпиду Ради Європи.

Також Міністерством охорони здоров'я України 28 січня 2010 року у м. Київ було підписано Меморандум про взаєморозуміння з Європейським моніторинговим центром із наркотиків і наркотичної залежності [1], відповідно до положень якого сторони зобов'язуються працювати над налагодженням обміну інформацією на регулярній основі стосовно нових видів наркотиків і психотропних речовин, які можуть з'явитися в незаконному обігу, а також даними стосовно новітніх технологій їх виготовлення та вживання. Питанню розробки нових методів моніторингу незаконного вживання наркотиків приділяється окрема увага в цьому Меморандумі про взаєморозуміння.

Європейський Союз (далі – ЄС) дозволяє і заохочує участь держав, які не є країнами-членами ЄС, у спільних заходах, що організовуються у сферах контролю за незаконним обігом наркотиків. Така участь можлива й для України через залучення до відкритих для держав, які не є країнами-членами, структур ЄС. Така участь безперечно відповідає стратегії розвитку України в розрізі її потенціалу реалізації стратегічних цілей стосовно європейської

інтеграції та може здійснюватися в рамках таких структур ЄС. Єврокомісія визначила перелік агентств і програм, які можуть бути повністю або частково відкриті для участі країн-сусідів, у тому числі й України, ще у 2007 році [2, с. 4]. До такого переліку входить низка агентств ЄС, які не є інституціями ЄС, проте займаються впорядкуванням діяльності ЄС в окремих секторах, а також мають функцію налагодження та розвитку соціального діалогу в ЄС і на міжнародному рівні, в тому числі щодо реалізації спільної європейської політики [3, с. 10].

Один із найтісніших видів співробітництва між Україною та ЄС ми можемо прослідкувати в рамках проєкту BUMAD («Білорусь, Україна та Молдова проти наркотиків»), який організовувався за сприянням Програми розвитку ООН і за фінансової підтримки Європейської комісії в період з 2003 по 2008 рік. Варто відзначити, що в рамках цієї програми було реалізовано декілька повноцінних проєктів, зокрема Національної обсерваторії з питань алкоголю та наркотиків, що здійснює інформаційний обмін з EMCDDA, а правоохоронні органи України отримали унікальну можливість використовувати сучасне обладнання для аналізу хімічних речовин. Проте, на жаль, у тому ж 2007 році Єврокомісією було прийнято рішення щодо завершення фінансування зазначеного проєкту, в результаті чого українська делегація на 51-й сесії Комісії ООН із наркотичних засобів у березні 2008 року зазначила, що програма BUMAD була практичним прикладом втілення в життя принципу спільної відповідальності щодо розв'язання проблеми наркотиків на загальносвітовому рівні та її припинення однозначно буде мати значний негативний вплив на розвиток ситуації не лише в Україні, але й передусім у країнах Євросоюзу [4].

Національна стратегія щодо наркотиків до 2020 року покликана гуманізувати антинаркотичне законодавство, зосередитися більше на лікуванні, а не на покаранні споживачів і спростити життя медикам, які мають справу з наркотичними речовинами, про що зазначають у Державній службі з контролю за наркотиками. Як свідчить офіційна статистика Міністерства внутріш-

ніх справ за два минулі роки, 53% злочинів у сфері наркотиків припадають на ст. 309 Кримінального кодексу [5], яка карає тих, хто купує, виробляє або зберігає наркотики без мети збуту. Тобто борються в основному зі споживачами, а не з продавцями заборонених речовин. Водночас за нинішніми законами три грами коноплі прирівнюються, наприклад, до трьох грамів героїну, оскільки й те, й інше – «наркотичний засіб». Залежно від обставин злочину порушнику по ст. 309 Кримінального кодексу може загрозувати як штраф або арешт на 6 місяців, так і тюремне ув'язнення на 5–8 років. Однак останнім часом цю норму критикують.

Верховною Радою був зареєстрований законопроект № 2784, покликаний внести зміни до деяких законодавчих актів України щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів і зловживанню ними.

Законопроект комплексно вдосконалюються норми законодавства щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів, їх аналогів і зловживанню ними. Крім того, запропоновано зміни в частині адміністративної відповідальності за ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження. Враховуючи викладене, законодавчі зміни спрямовані на розв'язання нагальних проблем, щодо яких сформований вагомий суспільний запит і висловлювалися думки експертів, науковців і практиків.

Деякі положення законопроекту, зокрема про пропаганду й рекламу наркотичних засобів, викликали критику в соціальних мережах. Такі нові норми можуть бути внесені в українське законодавство:

– Стаття 315. Пропаганда або реклама наркотичних засобів, психотропних речовин або їх прекурсорів. У новій редакції Кримінального кодексу за «пропаганду або рекламу» таких засобів і речовин у медіа або Інтернеті, а також у громадських місцях (на фасадах будинків, дорожньому покритті, інших об'єктах міської інфраструктури) передбачається покарання у вигляді штрафу від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від двох до п'яти років.

– Стаття 320. Порушення встановлених правил відпуску, розміщення та торгівлі наркотичними засобами, психотропними речовинами, прекурсорами або їх аналогами. Порушення встановлених правил відпуску, торгівлі, в тому числі в аптеках без наявності офіційного електронного рецепта, караються штрафом від п'яти до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

– До юридичної особи, уповноваженою особою якої вчинено злочин, судом застосовуються заходи кримінально-правового характеру у вигляді штрафу в розмірі від десяти до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У попередній редакції Кримінального кодексу таке положення відсутнє.

Також потребує значного вдосконалення Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [6]. Зокрема щодо електронних рецептів на наркотичні засоби й психотропні речовини. Видача електронних рецептів на наркотичні засоби або психотропні речовини, прекурсори або їх аналоги без відповідних медичних показань або з порушенням встановлених правил забороняється. Крім того, пропонується внести зміни щодо відпуску аптеками й аптечними пунктами наркотичних (психотропних) лікарських засобів.

Електронний рецепт створюється, зберігається та передається через інформаційну (інформаційно-телекомунікаційну) систему, доступ до якої надається уповноваженим особам суб'єкта господарювання, що здійснюють виписування електронного рецепта, й уповноваженим особам суб'єкта господарювання, що здійснюють відпуск лікарського засобу за електронним рецептом відповідно до вимог чинного законодавства у сфері електронного документообігу, електронного цифрового підпису й захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах.

Інформаційно-телекомунікаційна система, в якій створюється, зберігається та передається електронний рецепт, повинна мати систему захисту інформації. Порядок виписування електронних рецеп-

тів на наркотичні (психотропні) лікарські засоби розробляється та затверджується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Висновки і пропозиції. У підсумку ми можемо зазначити, що така активна участь України в реалізації політики Євросоюзу й імплементації норм міжнародних домовленостей у внутрішнє законодавство, безумовно, може позитивно впливати на підвищення шансів у розрізі подальшого вступу до однієї з найпотужніших регіональних організацій, а також демонстрації спільних планів щодо стратегічних цілей. Вжиті Україною заходи сприяють гармонізації українського законодавства з міжнародними політичними, економічними й суспільними нормами у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиками, вони покращують співпрацю на міжурядовому рівні й формують атмосферу єдиного простору, що своєю чергою підвищує шанси на подолання такого негативного суспільного явища у всьому світі. У зв'язку із цим Україні варто продовжувати орієнтуватися на довгу й кропітку працю в напрямку боротьби з наркотиками, що, звичайно, буде вимагати суттєвих зусиль і ресурсів, а також реформування державних систем та удосконалення національного законодавства.

Список використаної літератури:

1. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо співробітництва між Україною та Європейським Союзом у сфері юстиції, свободи та безпеки / Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_40179 (дата звернення: 19.04.2020).
2. Україна – ЄС: до нового етапу співробітництва. *Національна безпека і оборона*. 2007. № 5 (89). С. 2–10.
3. Писаренко К.Ю. Міжнародно-правові аспекти участі України у боротьбі із незаконним обігом наркотичних засобів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2007. 20 с.
4. Міжнародне співробітництво в сфері контролю над обігом наркотиків – перспективний напрямок реалізації політики євроінтеграції. URL: <http://www.mifua.com/archive/article/13947> (дата звернення: 19.04.2020).

-
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
6. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 10. Ст. 60.
-

Serhieieva T. Implementation of provisions of international agreements on combating illegal trafficking in drugs in the legislation of Ukraine

The article is devoted to the study of the implementation of the provisions of international agreements on combating drug trafficking in the legislation of Ukraine. Drug trafficking is a rather multifaceted phenomenon, which in recent decades has become even more widespread in society, and young people in particular. The extent of illicit drug trafficking and distribution, as well as the non-medical use of drugs and other psychotropic substances, is difficult to overestimate. Every year they grow and reach the level of a serious threat to the health and stability of each people and nation, as well as the social, political and economic security of each state, including Ukraine. It is noted that Ukraine is a party to all international treaties on drugs, recognized by the international community as fundamental and complies with all international obligations. Emphasis is placed on the scale of illicit drug trafficking and distribution, as well as the non-medical use of drugs and other psychotropic substances. Emphasis is placed on the fact that Ukraine has developed and adopted comprehensive drug control legislation, and subsequently adopted a number of regulations to introduce a drug control system. It is noted that one of the closest types of cooperation between Ukraine and the EU is traced within the BUMAD project. It is established that several full-fledged projects have been implemented within the framework of this program. It is emphasized that the National Drugs Strategy until 2020 is designed to humanize anti-drug legislation, focus more on treatment rather than punishing consumers, and make life easier for physicians dealing with drugs. Emphasis is placed on the comprehensive improvement of legislation on combating illicit trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, precursors, their analogues and their abuse. Emphasis is placed on the normative imperfection of the articles of the Criminal Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Narcotic Drugs, Psychotropic Substances and Precursors". The issue of introduction of electronic prescriptions is investigated separately.

Key words: *illicit trafficking, drugs, European Union, criminal code, legislation of Ukraine.*